

Світлана Гришак, к.п.н.
Херсонський державний університет
м. Херсон

МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ ЮНЕСКО ЩОДО ПРОСУВАННЯ ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ В ВИЩІЙ ОСВІТІ ПОСТРАДЯНСЬКИХ КРАЇН

Процес становлення гендерної освіти в вищій школі невід’ємно пов’язаний із забезпеченням рівності жінок і чоловіків, відносини яких врегульовуються на основі міжнародних конвенцій, декларацій, резолюцій, пактів тощо, що відіграють роль міжнародних базових стандартів, якими мають керуватися держави у створенні національних правових інструментів і механізмів на захист гендерної рівності та шляхів її просування. Безпосередню участь у формуванні міжнародних стандартів щодо забезпечення рівності в освіті приймає ЮНЕСКО – Організація Об’єднаних Націй із питань освіти, науки та культури (*United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization, UNESCO*), місія якої, як проголошено в її Статуті, полягає в сприянні співпраці всіх народів світу в галузі освіти, науки та культури в інтересах забезпечення прав людини та її основних свобод, незважаючи на будь-які відмінності, у тому числі і статеві [1].

Серед фундаментальних документів ЮНЕСКО, що виступають міжнародними стандартами для національних держав, зокрема й пострадянського простору, ми виділяємо „Конвенцію про боротьбу з дискримінацією в області освіти” (*Convention against Discrimination in Education, 1960*), яка надає розгорнуте визначення поняття „дискримінація в галузі освіти” і пропонує низку конкретних заходів, які повинні здійснити держави, щоб ліквідувати прояви дискримінації у цій сфері (ст. 1). *Конвенція* рекомендує проводити державну політику з використанням методів для забезпечення рівності можливостей і відносин у галузі освіти відповідно до національних умов і звичаїв (ст. 4). У *Конвенції* країни зобов’язуються зробити вищу освіту „доступною для всіх, на основі повної рівності і залежно від здібностей кожного”. Станом на 1 січня 2017 р. *Конвенцію* ратифікували 11 із 15-ти держав пострадянського простору, у тому числі й Україна.

Забезпечення рівності жінок і чоловіків у вищій школі пострадянських країн ґрунтується на шерезі нормативно-правових документів, розроблених ЮНЕСКО, які закріплюють стандарти безпосередньо у сфері вищої освіти. Вагомий внесок у цьому напрямку належить Всесвітній конференції ЮНЕСКО „Вища освіта в XXI столітті: підходи і практичні заходи” (*Higher Education in the Twenty-first Century: Vision and Action, UNESCO, Paris, 5–9 October 1998*), участь в якій приймали делегації майже з 200 країн світу, у тому числі з пострадянських країн, окрім Вірменії та Туркменістану. У складі цих делегацій були лідери вищої освіти – міністри освіти, ректори провідних національних університетів, фахівці ВНЗ. Результатом конференції стала ухвалена учасниками „Всесвітня декларація про вищу освіту для XXI століття: підходи і практичні заходи” (*World Declaration on Higher Education for the Twenty-first Century: Vision and Action*). Визнаючи, що „освіта є найважливішою опорою прав людини, демократії, сталого розвитку і миру і тому має стати доступною для всіх протягом усього життя”, декларація в

черговий раз наголошує, що: неприпустимою є будь-яка дискримінація стосовно доступу до вищої освіти, у тому числі і за ознаками статі (ст. 3), а в статті 4 проголошується, що: невідкладним і пріоритетним завданням постає усунення всіх перешкод у доступі жінок до навчання та процес оновлення вищої школи з метою забезпечення рівноправної, вільної від дискримінації, заснованої на принципі урахування здібностей вищої освіти (4a); нагальною потребою є спрямування зусиль на викорінення в галузі вищої освіти всіх стереотипів, зумовлених ознакою статі, врахування гендерних аспектів у всіх дисциплінах і розширення участі жінок на всіх рівнях і в усіх дисциплінах (4b); сприяння розвитку гендерних досліджень (досліджень із питань становища жінок) як галузі знань, що має стратегічне значення для перетворення вищої освіти та суспільства (4c); вживання заходів щодо усунення бар'єрів, які перешкоджають активній участі жінок у розвитку політики та прийнятті рішень на різних рівнях у рамках вищої освіти та суспільства (4d) [2, с. 23].

Орієнтує пострадянські країни на розвиток гендерної освіти і виступає стандартом для забезпечення рівності статей у вищій школі середньострокова стратегія до 2021 року, пріоритетом якої ЮНЕСКО визначає гендерну рівність. Одним із головних документів, на які спирається стратегія, – План дій із пріоритету „Гендерна рівність” (*UNESCO Priority Gender Equality Action Plan 2014 – 2021*), ухвалений Виконавчою радою ЮНЕСКО на 190-ій сесії в Парижі 10–26 квітня 2012 року (190 X/19), який залучає національні держави, зокрема й пострадянські країни, до реалізації пріоритету „Гендерна рівність” у чотирьох сферах: 1) створення і розвиток низки науково-документаційних центрів у різних регіонах як „центрів передових знань” для розв’язання завдань, пов’язаних із науковою роботою і прогалинами в масивах даних, і для заохочення досліджень із проблематики гендерної рівності; 2) запобігання насильству за гендерною ознакою шляхом наукових досліджень і практичних дій; 3) розвиток позитивних гендерних уявлень в інтересах заохочення гендерної рівності; 4) розробка програм у напрямку розвитку керівного потенціалу жінок і придбання жінками необхідних навичок, що дозволяють їм брати на себе виконання керівної ролі [3, с. 22].

Зазначимо, що розроблений ЮНЕСКО план дій „Гендерна рівність”, на відміну від інших документів, спрямовує світове співтовариство, зокрема й пострадянські країни, до системного розв’язання проблеми гендерної нерівності в освіті, ставлячи за мету практичне втілення „глобальних пріоритетів і стратегічних завдань із метою розробки комплексного і послідовного підходу до забезпечення гендерної рівності в ЮНЕСКО та державах-членах” [2, с. 6].

Література

1. Статут Організації Об'єднаних Націй із питань освіти, науки і культури [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/995>
2. Higher Education in the Twenty-first Century: Vision and Action. Final Report // World Conference on Higher Education (UNESCO, Paris 5–9 October 1998). – Volume I. – UNESCO, Paris, 1998. – 138 pp.
3. План действий ЮНЕСКО по приоритету «Гендерное равенство» 2014–2021 гг. Доп. стратегический док-т к 37С/4 и 37С/5. – Париж : ЮНЕСКО, 2014. – 73 с.